

การพัฒนากฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ¹ Development of Law on Special Investigation

วรรณวิภา เมืองถ้ำ,^A สุพัตรา แผนวิชิต,^B ปณณวิช ทัพภวิมล,^C สิริกานต์ อยู่เรือง,^D

วิวิธ วงศ์ทิพย์^E และพงศ์จิรา เชิดชู^F

^{ABCDEF}สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Wanwipa Muangtham,^A Supatra Phanwichit,^B Punnawit Tuppawimol,^C Sireekarn Yooruang,^D

Vivit Vongthip^E and Pongjira Cherdchoo^F

^{ABCDEF}School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding E-mail: pinky_attorney@hotmail.com

Received: August 8, 2025 Revised: January 31, 2026; Accepted: February 19, 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาโครงการวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม แนวทางการบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีพิเศษที่ปรากฏในอนุสัญญาระหว่างประเทศ ตลอดจนประสบการณ์บังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานต่างประเทศที่มีภารกิจคล้ายคลึงกับกรมสอบสวนคดีพิเศษ (2) เพื่อจัดทำร่างแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ที่กำหนดแนวทางการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย และสอดคล้องกับแนวทางสากล

ผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า (1) ควรกำหนดให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีเพื่อความเป็นอิสระในการทำงาน (2) ควรเพิ่มความชัดเจนในการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในความผิดอาญาที่เป็นคดีพิเศษ (3) ควรยกเลิก

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ได้รับทุนจากกรมสอบสวนคดีพิเศษ ปี พ.ศ. 2565.

คำว่า “คดีพิเศษ” ออกจากมาตรา 24 วรรคหนึ่ง (1) (2) เพื่อให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่โดยเข้าไปในเคสสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้นได้ (4) ควรกำหนดระยะเวลาการสอบสวนคดีพิเศษโดยให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการคดีพิเศษโดยพิจารณาจากลักษณะ สภาพ หรือประเภทคดี และปริมาณในความรับผิดชอบ (5) ควรกำหนดให้นำมาตรการพิเศษมากำหนดให้สอดคล้องอนุสัญญาระหว่างประเทศ (6) ควรกำหนดให้มีการเพิ่มหมวด 3/1 เกี่ยวกับมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สิน และหมวด 3/2 เกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนคดีพิเศษขึ้น

คำสำคัญ: กรมสอบสวนคดีพิเศษ, การพัฒนา, การสอบสวนคดีพิเศษ

Abstract

The study of this research project adopts a qualitative approach with the following objectives: (1) To study and analyze the situation, challenges, and obstacles in the enforcement of the Special Case Investigation Act of 2004 (B.E. 2547) and its amendment, a guideline on the enforcement of laws relating to special case investigation as appeared in international conventions, as well as law enforcement experiences of foreign agencies with missions similar to that of the Department of Special Investigation (DSI); (2) To create draft amendments to the Special Case Investigation Act B.E., stipulating approaches to revise legislation and enforcement measures so that they are efficient, modernized, and consistent with international approaches.

Based on the research findings, the researcher offers the following recommendations: (1) The Department of Special Investigation should be designated as a government agency under the direct supervision of the Prime Minister in order to ensure its operational independence; (2) Provisions concerning the receipt of complaints or accusations related to criminal offenses classified as special cases should be further clarified; (3) The term “special case” should be repealed and taken out of section 24, paragraph one (1) and (2) in order to enable special case investigators to

exercise their authority in performing their duties by entering dwellings or any premises for the purpose of conducting searches; (4) The timeframe for special case investigations should be determined by the power of the Special Case Committee (SCC), taking into account of the characteristics, nature or category of each case, as well as the workload; (5) Special measures should be harmonized with international conventions; (6) Chapter 3/1 on measures to be undertaken against assets and Chapter 3/2 relating to the establishment of a special case fund should be added.

Keyword: Department of Special Investigation, development, special case investigation

1. บทนำ

สืบเนื่องจากสถานการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการพัฒนาด้านเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการก่ออาชญากรรม ซึ่งพัฒนาจากการใช้ความรุนแรง เป็นอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจที่มีมูลค่ามหาศาล ส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก การใช้เทคโนโลยีคุณภาพสูงและช่องว่างของกฎหมายเพื่อปิดบังความผิดของตน มีอิทธิพลและเครือข่ายองค์กรโยนโย่ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้ยากต่อการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดี จึงต้องมีการจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้น โดยให้มีภารกิจเกี่ยวกับการป้องกัน การปราบปราม การสืบสวน และสอบสวนคดีความผิดทางอาญาที่ต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนโดยใช้วิธีการพิเศษตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 โดยรับผิดชอบในการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดทางอาญาบางประเภทที่กำหนดให้อยู่ในอำนาจของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งได้แก่ คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน

คดีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งมีใช้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัยเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา โดยคดีดังกล่าว จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนและสอบสวน รวมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญาที่มีลักษณะพิเศษดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดให้มีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ วิธีการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเป็นการเฉพาะเพื่ออำนวยความสะดวกตามอำนาจหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ที่ตราขึ้นเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางประการที่ไม่สามารถนำมาบังคับใช้ในการดำเนินคดีพิเศษได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพนั้น ได้บังคับใช้มาเป็นเวลานานพอสมควร มาตรการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในกฎหมายไม่เพียงพอที่จะทำให้การดำเนินการป้องกัน ปราบปราม สืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษในประเด็นต่าง ๆ กล่าวคือ การรับคำร้องทุกข์ คำร้องขอ การกำหนดระยะเวลาในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ การแสวงหาพยานหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษ อันได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การแฝงตัว การเคลื่อนย้ายภายใต้การควบคุม และการสะกดรอยด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สิน และการตั้งกองทุนคดีพิเศษ เพื่อให้การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญาที่เป็นคดีพิเศษยิ่งขึ้น

2. หลักการ และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีพิเศษ

การสอบสวนคดีอาญาเป็นกลไกหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐออกแบบขึ้นเพื่อใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและความสงบสุขของสังคม บรรดาอารยประเทศทั้งหลายล้วนมีกระบวนการสอบสวนที่แบบอย่างของตนตามแต่ระบบกฎหมาย แต่ส่วนใหญ่แล้วไม่ว่าจะเป็นประเทศเล็กประเทศใหญ่ ประเทศล้าหลังหรือก้าวหน้า การสอบสวนคดีอาญาในเบื้องต้นมักอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ เนื่องจากมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อย

ให้กับสังคม และภารกิจการสอบสวนคดีอาญาเป็นภารกิจต่อเนื่องจากการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจและความต่อเนื่องในการควบคุม อาชญากรรมและเข้าร่วมกระบวนการสอบสวนคดีอาญาด้วยเสมอ

2.1 หลักการที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีพิเศษ

พนักงานสอบสวนคดีอาญาเป็นกลุ่มบุคคลลำดับแรก ที่เข้าไปดำเนินการเกี่ยวกับคดีตั้งแต่ ขั้นตอนของการรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในความผิดที่เกิดขึ้นจึงต้องระลึกเสมอว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยนั้น กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ที่ไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาอันถึง ที่สุดว่าเป็นผู้ได้กระทำความผิด ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และได้ถูกรับรองไว้ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 วรรคสอง พนักงานสอบสวนจึง ต้องวางตัวเป็นกลาง มิใช่เพียงการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้ยืนยันได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดประการเดียว ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องสอบสวนด้วยความเป็นธรรมตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) กล่าวคือ พนักงานสอบสวนต้องกระทำการสอบสวนภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย และให้เป็นธรรมกับคู่กรณีทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม พนักงานสอบสวนจึงต้องสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่มีอยู่ และนำมาถ่วงน้ำหนักพิจารณา พยานหลักฐานใดน่าเชื่อถือได้ หรือรับฟังได้มาน้อยเพียงใด หากพยานหลักฐานไม่พอรับฟังได้ว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ต้องมีความเห็นสั่งฟ้องและปล่อยตัวไปโดยเร็ว แต่หากว่ามี พยานหลักฐานยืนยันว่า ผู้ต้องหาก่อทำความผิดต้องมีความเห็นควรสั่งฟ้องและนำตัวผู้ต้องหาส่ง พนักงานอัยการเพื่อดำเนินการต่อไป²

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีพิเศษ

1) ทฤษฎีการสอบสวน (Inquiry Theory)

ทฤษฎีการสอบสวน หมายถึง การนำหลักการค้นหาความจริงและหลักเหตุผลมาใช้เป็น แนวคิดในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่เป็นความจริงและถูกต้อง อันจะทำให้เกิดความยุติธรรมตามความเป็นจริงได้อย่างแน่แท้³

² ชยาธร เฉียบแหลมม, “หลัก in dubio pro reo ในคดีอาญาระบบไต่สวน,” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 49, ฉ. 3 (กันยายน 2563): 501.

³ วีรพันธ์ สีเหมือนทอง, “บทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดี

(1) หลักค้นหาความจริง (Principle of Truth Finding)

หลักค้นหาความจริง หมายถึง การค้นหาข้อเท็จจริงหรือหลักฐานของคดี เพื่อให้ได้ข้อยุติตามความเป็นจริง ซึ่งไม่ว่าข้อเท็จจริงหรือหลักฐานนั้นจะเป็นผลดีหรือผลร้ายต่อผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม พนักงานสอบสวนก็ต้องนำเข้ามาในคดีเพื่อพิสูจน์ความจริงให้ได้⁴

(2) หลักเหตุผล (Principle of Rationality)

หลักเหตุผล หมายถึง ความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันของพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยยึดถึงเหตุผลและความเชื่อมโยงสอดคล้องต้องกันของพยานนั้น ๆ ด้วยว่า จะเป็นพยานหลักฐานที่มีมูลความจริงและสามารถรับฟังได้อย่างแน่นอน ซึ่งหลักเหตุผลดังกล่าวนี้ต้องนำมาเป็นหลักในการพิเคราะห์ถึงความเป็นเหตุเป็นผลของพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้มาว่าสามารถค้นหาความจริงได้⁵

2) ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(1) ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดเน้นหนักไปทางการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยเชื่อว่าประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมอยู่ที่การควบคุม ระงับและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก จะมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดและมีการพิพากษาผู้กระทำความผิดที่สูง สืบเนื่องจากหากเจ้าหน้าที่ไม่สามารถควบคุมหรือปราบปรามอาชญากรรมหรือจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้แล้วก็ย่อมแสดงว่า ความสงบเรียบร้อยของสังคมสูญสิ้นไปและเสรีภาพของประชาชนผู้สุจริตย่อมได้รับความกระทบกระเทือน⁶

พิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ,” การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2562, หน้า 10-11.

⁴ ชยธร เียบแหลม, “บทบาทการค้นหาความจริงในคดีอาญาของศาลไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 51, ๑.2 (มิถุนายน 2565): 221-222.

⁵ ถวิล โอทอง, “พนักงานฝ่ายปกครองกับการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานฝ่ายปกครองในสังกัดกระทรวงมหาดไทย,” ดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564, 25.

⁶ วรณวิภา เมืองถ้ำ, “รายงานการวิจัยเรื่องการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีเกี่ยวกับ

(2) ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม

เป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นสำคัญ หลักการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีความเป็นธรรมและเป็นไปตามขั้นตอนต่างๆ ของกฎหมาย มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นสำคัญ ถ้อยหลักฐานบุคคลจะผิดได้ต้องผ่านการตัดสินของศาล การดำเนินคดีจะต้องกระทำโดยมิให้เกิดความผิดพลาดจะต้องไม่มีอคติและไม่ใช้อำนาจในทางที่ผิด ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับการป้องกัน ผู้ผิดต้องได้รับการลงโทษ⁷

3. การบังคับใช้กฎหมายการสอบสวนคดีพิเศษ

การบังคับใช้อำนาจตามกฎหมายของกรมสอบสวนคดีพิเศษ จะต้องทราบลักษณะและความหมายของคดีพิเศษ บุคคลที่ใช้อำนาจในการสืบสวนคดีพิเศษ และขั้นตอนการดำเนินคดีพิเศษเสียก่อน ดังนี้

3.1 ลักษณะของคดีพิเศษ

อำนาจในการสืบสวนและสอบสวนของเจ้าหน้าที่กรมสอบสวนคดีพิเศษนั้น ต้องเป็นคดีพิเศษที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

คดีพิเศษ คือ คดีอาญาบางประเภทที่กำหนดให้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้ “คดีพิเศษ หมายความว่า คดีความผิดทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 21 นอกจากนี้ยังรวมถึงคดีพิเศษที่เกิดขึ้นโดยบทเฉพาะกาลตามมาตรา 44 ด้วย⁸

คดีพิเศษสามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

(1) คดีความผิดอาญาตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งเริ่มต้นเป็นคดีพิเศษด้วยตัวเอง

องค์กรอาญากรรมข้ามชาติ: ศึกษาเฉพาะคดีคัมภีร์, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2562, 21.

⁷ เรื่องเดียวกัน, 22.

⁸ รัชรา ไชยสาร และคณะ, “รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ การศึกษาลักษณะ รูปแบบ และความคุ้มค่าของการดำเนินคดีพิเศษ,” กรุงเทพฯ: กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม, 2561, 23.

คดีความผิดทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเริ่มต้นเป็นคดีพิเศษด้วยตัวเอง หรือเป็นคดีประธาน หรือที่เรียกว่า “คดีพิเศษระดับปฐมภูมิ”⁹ ซึ่งประกอบด้วยคดีความผิดทางอาญา 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 คดีความผิดทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนด อันเป็นคดีพิเศษตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

ประเภทที่ 2 คดีความผิดทางอาญาอื่น นอกจากประเภทที่ 1 ตามที่คณะกรรมการคดีพิเศษ มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ อันเป็นคดีพิเศษตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ประเภทที่ 3 คดีพิเศษที่ค้างดำเนินการและคดียังไม่ถึงที่สุดอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 บังคับใช้ แล้ว คณะกรรมการคดีพิเศษอาจมีมติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตามมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งได้บัญญัติว่า

(2) คดีความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องเกี่ยวพันกับคดีที่เป็นคดีพิเศษด้วยตัวเองคดีความผิดทางอาญาที่เป็นคดีพิเศษโดยแยกมาจากคดีพิเศษประธาน (คดีพิเศษระดับปฐมภูมิ) หรือที่เรียกว่า “คดีพิเศษระดับทุติยภูมิ”¹⁰

3.2 บุคคลที่มีอำนาจสอบสวนคดีพิเศษ¹¹

1) พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

พนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ (ฉบับที่ 2)

⁹ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการปฏิบัติงานสืบสวนสอบสวนตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547, กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2548.

¹⁰ สำนักพัฒนาและสนับสนุนคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, การสำรวจความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อผลงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประจำปี 2558, กรุงเทพฯ: ส่วนพัฒนาระบบงานสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ สำนักพัฒนาและสนับสนุนคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, กระทรวงยุติธรรม, 2559, 30.

¹¹ พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23.

พ.ศ. 2551 เพื่อให้รัฐบาลสามารถควบคุมคดีอาญาบางประเภทซึ่งมีผลเสียหายแก่ประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัตินี้จึงให้ความสำคัญแก่คุณสมบัติ การบรรจุการแต่งตั้งการประเมินความรู้ความสามารถและค่าตอบแทน โดยกำหนดให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เป็นตามหมวด 2 ของพระราชบัญญัติซึ่งกำหนดคุณสมบัติและวิธีพิจารณาการแต่งตั้งไว้โดยเฉพาะเพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้สามารถ ประสบการณ์และความซื่อสัตย์เข้ามาปฏิบัติหน้าที่อันเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย¹²

2) เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ

เจ้าหน้าที่คดีพิเศษได้มีกำหนดไว้ในมาตรา 23 วรรคสอง โดยเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ มีอำนาจช่วยเหลือพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพียงเท่าที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมอบหมายเท่านั้น และการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้เจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการมอบหมายถูกจำกัดเฉพาะ “เพียงเท่าที่” คือ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมอบอำนาจไว้เพียงใดก็ได้เพียงนั้น

3) ข้าราชการหรือลูกจ้างกรมสอบสวนคดีพิเศษ

ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 วรรคสาม กำหนดให้ในกรณีจำเป็นอธิบดีจะสั่งให้ข้าราชการหรือลูกจ้างกรมสอบสวนคดีพิเศษผู้หนึ่งผู้ใดที่มีใช้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเพื่อปฏิบัติงานเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่เกี่ยวกับการสืบสวนเป็นการเฉพาะก็ได้

¹² ปราโมทย์ ปิ่นปาน, “การสอบสวนนอกราชอาณาจักร กรณีศึกษาตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547,” การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 41.

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ

ขั้นตอนการดำเนินงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษตามกระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงตั้งแต่ต้นจนจบของกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระบวนการปราบปราม สืบสวน สอบสวนอาชญากรรมพิเศษจะมีรายละเอียดดังนี้¹³

1.1) การดำเนินการก่อนเป็นคดีพิเศษ ได้แก่ (1) รับเรื่องร้องทุกข์ ร้องเรียน ร้องขอ (2) ตรวจสอบข้อเท็จจริง (3) สืบสวน

1.2) การดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ ได้แก่ (1) เริ่มต้นเป็นคดีพิเศษ (2) การสอบปากคำ (3) การแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานสำคัญในคดี เป็นต้น

1.3) การดำเนินการหลังการสอบสวนคดีพิเศษแล้วเสร็จ ได้แก่ (1) สอบสวนเพิ่มเติม (2) ติดตามพยานมาเบิกความในชั้นศาล (3) การขึ้นเบิกความในชั้นศาล (4) การติดตามจับกุมผู้ต้องหา (กรณีที่ยังจับกุมผู้ต้องหาไม่ได้) (5) การติดตามผลคดีถึงที่สุด (6) ความเห็นแย้ง (กรณีอุทธรณ์/ไม่ฟ้อง/ไม่อุทธรณ์/ไม่ฎีกา)

3.4 กลไกการบังคับใช้มาตรการพิเศษ¹⁴

มาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีพิเศษ เป็นมาตรการที่ได้บัญญัติไว้เป็นอำนาจพิเศษสำหรับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนอกเหนือไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพสูงในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษที่กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษที่มีลักษณะ (ก) คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ (ข) คดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลัง

¹³ กองนโยบายและยุทธศาสตร์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, “แผนการจัดการผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม อันเป็นผลมาจากการดำเนินการของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565,” สืบค้นวันที่ 30 มกราคม 2569, <https://www.dsi.go.th/Upload/5bd82dd8ea78b961711eeaa5240f2c.pdf>.

¹⁴ สุพัตรา แผนวิชิต, “โครงการศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ,” กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2564, 45-49.

ของประเทศ (ค) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม (ง) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน (จ) คดีความผิดทางอาญาที่มีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมิใช่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นผู้ต้องสงสัยเมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าน่าจะได้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา ให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล อย่างไรก็ตามในขณะเดียวกันมาตรการพิเศษดังกล่าวก็เป็นมาตรการที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนค่อนข้างสูง ดังนั้น กฎหมายจึงต้องกำหนดกลไกและหลักเกณฑ์ในการบังคับใช้มาตรการพิเศษที่เหมาะสมเอาไว้¹⁵

4. ประเด็นวิเคราะห์แนวทางการพัฒนากฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ

ประเด็นปัญหาการบังคับใช้กฎหมายสอบสวนคดีพิเศษโดยนำมาเปรียบเทียบกับแนวทางของกฎหมายต่างประเทศและอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งเป็นประเด็นวิเคราะห์แนวทางการพัฒนากฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษได้ดังต่อไปนี้

4.1 ประเด็นโครงสร้างองค์กร

ปัจจุบันกรมสอบสวนคดีพิเศษมีสถานะเป็นกรม ภายใต้กระทรวงยุติธรรมตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2560 ที่ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ มีภารกิจเกี่ยวกับการป้องกัน การปราบปราม การสืบสวนและการสอบสวนคดีพิเศษที่ต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนโดยใช้วิธีการพิเศษ ตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ

เมื่อมาเปรียบเทียบกับโครงสร้างของสหรัฐอเมริกาที่มีสำนักงานตำรวจสอบสวนกลางจะเป็นหน่วยงานที่รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกาส่งตั้งขึ้น มีอำนาจและความรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายที่อยู่ในอำนาจของรัฐบาลกลาง ทำหน้าที่เป็นหน่วยข่าวกรองแห่งชาติและมีหน้าที่หลักในการสืบสวนสอบสวนคดีที่มีการละเมิดกฎหมายของรัฐบาลกลาง เช่น การก่อการร้าย การก่อ

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 45.

วินาศกรรม คดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ อาชญากรรมไซเบอร์ คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี คดีทุจริตคอร์รัปชัน โดยสำนักงานตำรวจสอบสวนกลางจะปฏิบัติหน้าที่ภายในเขตอำนาจของกระทรวงยุติธรรมสหรัฐ FBI ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ 1908 เดิมมีชื่อว่า สำนักงานสอบสวนกลาง ของกระทรวงยุติธรรม ทำให้เห็นได้ว่าหน่วยงานตำรวจสอบสวนกลางของสหรัฐอเมริกาจะเป็นหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมพิเศษประเภทต่าง ๆ และตำรวจสอบสวนกลางปฏิบัติหน้าที่ภายในเขตอำนาจของกระทรวงยุติธรรมสหรัฐ FBI และเป็นหน่วยงานที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินการ

สำหรับประเทศญี่ปุ่นพนักงานอัยการญี่ปุ่นมีอำนาจดำเนินการอย่างเต็มที่ในการดำเนินการสอบสวน และการพิจารณาสั่งฟ้องคดี เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นไม่มีระบบของการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน หรือการดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ และไม่มีคณะลูกขุน พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะตัดสินว่าจะดำเนินคดีอาญาหรือไม่¹⁶ ระบบนี้เรียกว่า “ระบบการผูกขาดการดำเนินคดีอาญา” กล่าวคือ ศาลไม่สามารถพิจารณาคดีอาญาได้ นอกเสียจากคดีดังกล่าวถูกฟ้องร้องโดยพนักงานอัยการ และในการสอบสวนพนักงานอัยการจะเริ่มต้นกระบวนการสอบสวนด้วยตนเองก็ได้ หรือสอบสวนเพิ่มเติมจากการสอบสวนในชั้นตำรวจก็ได้ แต่ในคดีที่มีความซับซ้อน เช่น คดีอาชญากรรมการเงิน คดีองค์กรอาชญากรรม หรือคดีที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่รัฐกระทำความผิดทุจริต พนักงานอัยการจะสอบสวนดำเนินการสอบสวนเองด้วยโดยหน่วยงานการสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งเป็นหน่วยงานของสำนักงานอัยการสูงสุดที่จัดตั้งขึ้นในเมืองโตเกียว โอซากะ และนาโกย่า เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการสอบสวนอย่างเป็นอิสระ ในส่วนของอำนาจในการกำกับดูแลพนักงานอัยการ เนื่องจากหน้าที่การดำเนินคดีอาญามีสภาพถึงอำนาจตุลาการ โดยก้ออธิปไตยที่สำคัญอย่างเลี่ยงไม่ได้ต่อทุกภาคส่วนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงภาคตุลาการและเจ้าหน้าที่ตำรวจ หากหน้าที่เหล่านี้ขึ้นอยู่กับอธิปไตยทางการเมืองแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบจะตกอยู่ในอันตรายได้ ด้วยเหตุนี้กฎหมายว่าด้วยสำนักงานอัยการ ข้อ 14 จึงได้บัญญัติว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอาจควบคุมและกำกับดูแลพนักงานอัยการเป็นการทั่วไป ในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ของพนักงานอัยการ อย่างไรก็ตาม ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนและการจัดการเป็นรายกรณี รัฐมนตรีอาจควบคุมได้แต่เฉพาะอัยการสูงสุดเท่านั้น” รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจึงไม่

¹⁶ The Code of Criminal Procedure of 1948 Article 247 Prosecution shall be instituted by a public prosecutor.

สามารถควบคุมโดยตรงต่อการสอบสวนและการจัดการเป็นรายกรณีของพนักงานอัยการได้¹⁷ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นให้อำนาจแก่อัยการเป็นผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ และหากกรณีใดที่อาจมีการแทรกแซงคดีจากอิทธิพลทางการเมือง ก็ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ยุติธรรมสามารถควบคุมและกำกับดูแลพนักงานอัยการอีกชั้นหนึ่งได้

จากการศึกษาเปรียบเทียบจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นซึ่งมีโครงสร้างของ หน่วยงานที่คล้ายคลึงกับกรมสอบสวนคดีพิเศษของไทย และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมสอบสวน คดีพิเศษในการประชุมกลุ่มย่อย พบว่าได้มีการเสนอให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นส่วนราชการอยู่ ภายใต้การบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีซึ่งมีฐานะเป็นหัวหน้ารัฐบาลมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับ การบริหารราชการแผ่นดิน และบังคับข้าราชการฝ่ายบริหารทุกตำแหน่งซึ่งสังกัด กระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรมจะส่งผลให้การดำเนินภารกิจของกรม สอบสวนคดีพิเศษซึ่งมีความเกี่ยวข้องต้องประสานงานกับหลายหน่วยงานของรัฐสามารถดำเนิน ภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.2 ประเด็นเกี่ยวกับคำร้องทุกข์

เนื่องจากพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 22 ประกอบข้อบังคับ คณะกรรมการคดีพิเศษว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2547 ข้อ 4 ได้กำหนดให้กรมสอบสวนคดีพิเศษรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ ในคดีความผิด อาญาอันเป็นคดีพิเศษเท่านั้น ซึ่งความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นคดีพิเศษนั้นจะต้องเข้าลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 21 (1) (ก) (ข) (ค) (ง) และ (จ) และในบางฐานความผิดจะต้องพิจารณาว่า เป็นความผิดที่มีมูลค่าความเสียหายถึงตามที่กำหนดไว้ใน ประกาศคณะกรรมการคดีพิเศษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 เรื่องกำหนดรายละเอียดของลักษณะการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษตามมาตรา 21 (1) แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติว่า การ กำหนดให้การพิจารณาว่า การกระทำความผิดอาญาใดที่มีลักษณะเป็นคดีพิเศษตั้งแต่ในการรับคำ ร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษนั้นทำได้ยาก หากยังไม่ได้มีการสืบสวนก่อน และหากคำร้องทุกข์นั้นเป็น ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้และปรากฏในภายหลังว่า มิใช่ความผิดอาญาที่มี

¹⁷ สำนักงานอัยการสูงสุด, *โครงการวิจัยการนำระบบได้ส่วนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษา เปรียบเทียบนานาประเทศ*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานอัยการสูงสุด, 2557), 114.

ลักษณะเป็นคดีพิเศษ และผู้ที่มาร้องทุกข์นั้นยังไม่ได้ไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองในท้องที่เกิดเหตุก็อาจจะส่งผลให้ความผิดอาญานั้นขาดอายุความอันจะทำให้ผู้ร้องทุกข์นั้นไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้

จากการศึกษาแนวทางของต่างประเทศพบว่า กระบวนการรับคำร้องทุกข์ของสหรัฐอเมริกา นั้นไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสังเกตได้จากกระบวนการขั้นตอนในการสอบสวนคดีของ FBI ตามที่ Attorney General's Guidelines on General Crimes, Racketeering Enterprise Security/Terrorism Investigation ได้กำหนดไว้ว่า ในกรณีที่หน่วยงาน FBI ได้รับแจ้งข้อมูลการกล่าวหาที่ยังไม่สามารถดำเนินการสอบสวนแบบเต็มรูปแบบได้ กล่าวคือ ยังไม่มีการบ่งชี้อย่างสมเหตุสมผลว่ามีการกระทำความผิดอาญา (Reasonable indication of criminal activities) กรณีดังกล่าวให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม ซึ่งเป็นการสอบสวนโดยการทบทวนมาตรการที่เกี่ยวข้อง การติดต่อ หรือต้องสังเกตการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด หรือข้อมูลที่เป็นการบ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ของการกระทำความผิดอาญานั้น การดำเนินการสอบสวนดังกล่าวให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการสอบสวนโดยใช้มาตรการการสอบสวนระยะสั้นจากขั้นตอนการดำเนินการสอบสวนแบบเต็มรูปแบบทั้งหมด เพื่อที่จะเป็นการพิสูจน์ถึงข้อมูลทางคดีที่ยังมีความไม่ชัดเจนหรือไม่สมบูรณ์ และบางกรณีการดำเนินการในขั้นตอนนี้อาจจำเป็นต้องรู้หลักความเป็นส่วนตัวเพื่อเล็กน้อย แต่การกระทำในสถานการณ์ดังกล่าวต้องได้รับอนุญาต การนำขั้นตอนการสอบสวนที่กล่าวมาแล้วมาใช้นี้มีความสำคัญอย่างมากในคดีเกี่ยวกับอาชญากรรมคอเช็ดขาวซึ่งเป็นคดีที่ไม่มีคำร้องทุกข์หรือบางกรณีมีการกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดหรือข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่ไม่ระบุชื่อแต่มีความน่าเชื่อถือ โดยการสอบสวนดังกล่าวต้องใช้ระยะเวลาที่สั้นและจำกัดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสำคัญเพื่อใช้ประกอบในการวินิจฉัยว่าจะดำเนินการสอบสวนแบบเต็มรูปแบบหรือไม่ โดยการออกหมายจับ ทั้งนี้ ในการสอบสวนเบื้องต้นไม่จำเป็นต้องทำเป็นขั้นตอน กล่าวคือ หากพบว่ามีข้อเท็จจริงที่บ่งชี้ถึงการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้ว ในกรณีเช่นนี้ก็สามารถเริ่มการสอบสวนอย่างเต็มรูปแบบได้เลย

สำหรับประเทศญี่ปุ่น โดยปกติหน้าที่ในการสอบสวนดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปเป็นของเจ้าพนักงานตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 191 บัญญัติ ให้เป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะต้องทำการสอบสวนเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น แต่พนักงานอัยการก็สามารถทำการสอบสวนได้ด้วยตัวเองเช่นกัน โดยพนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีได้ในความผิดทุก

ประเภท แต่เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั้น อาชญากรหรือผู้ที่กระทำความผิดส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ค่อนข้างสูง ได้อาศัยโอกาสที่ตนเป็นผู้มีความรู้หรือโอกาสในวิชาชีพของตนในการประกอบอาชญากรรม ประเทศญี่ปุ่นจึงได้มีการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ (Special Investigation Division : SID) เป็นหน่วยงานภายในสำนักงานอัยการ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น ได้ให้อำนาจอัยการในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดี โดยมีอำนาจเริ่มคดีได้เอง แม้จะไม่มีผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการทราบเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น พนักงานอัยการจะทำการสอบสวนคดีเองและกฎหมายยังได้เปิดช่องให้ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานอัยการได้ เมื่อพนักงานอัยการรับคำร้องทุกข์แล้วจะดำเนินการเอง หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนร่วมมือในการสอบสวนหรือส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนต่อไปจนแล้วเสร็จก็ได้

4.3 ประเด็นเกี่ยวกับอำนาจในการค้น

ในการค้นโดยไม่มีหมายค้น ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 24 ถูกกำหนดให้นำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษเท่านั้น ทำให้ในระหว่างการสืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงในกรณีที่เกิดเหตุอันควรสงสัยว่าคดีความผิดอาญาใดเป็นคดีพิเศษ ตามมาตรา 23/1 ที่เป็นขั้นตอนก่อนจะเป็นคดีพิเศษนั้นไม่สามารถนำมาตราการตามมาตรา 24 ไปใช้ได้ และก็ไม่สามารถนำมาตราการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้ได้ด้วย เนื่องจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ก่อนที่คดีอาญาดังกล่าวจะกำหนดเป็นคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษยังไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนตามมาตรา 23 ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ในขั้นตอนก่อนที่จะรับเป็นคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษไม่ได้มีอำนาจค้นโดยไม่มีหมายค้น แม้ว่าจะเข้ากรณีเหตุจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่งหรือในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะเนื่องจากการเนิ่นช้าจะเอาหมายค้นมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไปได้ก็ตาม

แต่สหรัฐอเมริกา เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจดำเนินคดีกับอาชญากรรมที่กระทำต่อสหรัฐอเมริกาได้ โดยเป็นการกำหนดอย่างกว้างๆ อยู่ที่อัยการสูงสุดแต่งตั้ง และไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเป็นคดีพิเศษหรือจะต้องพิจารณาจำนวนมูลค่าความเสียหายก่อนว่าจำนวนเท่าใดถึงจะเป็นคดีพิเศษก่อน และในเรื่องการค้น การค้นโดยไม่มีหมายค้นสามารถทำได้ หากเป็นกรณีฉุกเฉินเพื่อประโยชน์ใน

กระบวนการสืบสวน อันเป็นการค้นพินิจเพื่อป้องกันการโยกย้ายหรือทำลายพยานหลักฐาน โดยการใช้อำนาจดังกล่าว ได้ใน 2 กรณีคือ (1) การค้นพินิจพินิจหรือเร่งด่วน และ (2) การค้นในขณะที่จับกุม

แต่เมื่อพิจารณาการค้นโดยไม่มีหมายค้นประเทศญี่ปุ่นแล้วมีหลักเกณฑ์ที่คล้ายกับการค้นโดยไม่มีหมายค้นของกรมสอบสวนคดีพิเศษ แต่ในเงื่อนไขในการใช้อำนาจของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ (SID) ของมาตรา 222 วิธีการปฏิบัติของเจ้าพนักงานในการค้นโดยไม่มีหมายค้น กรณีที่เจ้าพนักงานค้นในเคหสถานหรือสถานที่ต่างๆ โดยไม่มีหมายค้นหรือยึด ซึ่งการค้นดังกล่าวเกิดจากกรณีจำเป็น และเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนเพื่อที่จะจับกุมผู้กระทำความผิด เมื่อผู้ต้องหาลบหนีไปยังสถานที่ดังกล่าวหรือเป็นการกระทำความผิดหรือซ่อนตัวอยู่ในสถานที่ดังกล่าว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วเจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรา 114 (2) กล่าวคือ แสดงหมายค้นหรือยึดต่อเจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ เพื่อนบ้าน หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นเพื่อให้ทราบถึงเหตุการค้นแล้วแต่กรณี จึงเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานสามารถที่จะเข้าไปในสถานที่ดังกล่าวเพื่อดำเนินการค้นและยึดได้ทันที แต่เจ้าพนักงานยังต้องปฏิบัติตามมาตรา 114 (1) คือ ในการดำเนินการตามหมายค้น หมายจับ หรือ บันทึกล่าสังหารที่ได้ออกภายใต้การบันทึกสำเนาคำสั่งในหน่วยงานสาธารณะ ให้เจ้าพนักงานดังกล่าวแจ้งหัวหน้าสำนักงานหรือผู้ดำเนินการแทนทราบ โดยหัวหน้าหรือผู้ดำเนินการแทนกล่าวว่า จะเข้าร่วม

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขข้อจำกัดการค้นโดยไม่มีออกหมายค้น ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 24 ถูกกำหนดให้นำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษเท่านั้น ทำให้ในระหว่างการสืบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษโดยการค้นโดยไม่มีหมายพนักงานสอบสวนคดีพิเศษไม่สามารถแสวงหาพยานหลักฐานโดยการเข้าไปค้นโดยไม่มีหมายได้แม้เป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน จึงสมควรตัดคำว่า คดีพิเศษออกเพื่อให้พนักงานสอบสวนสามารถมีอำนาจเข้าไปค้นในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ ได้ ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน ดังเช่นกฎหมายของสหรัฐและญี่ปุ่นที่ให้อำนาจไว้เช่นกัน

4.4 ประเด็นเกี่ยวกับระยะเวลาการสอบสวนคดีพิเศษ

เนื่องจากไม่มีกำหนดระยะเวลาการสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130, 140, 141 มาบังคับ กล่าวคือ เจ้าพนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องทำการสอบสวน

โดยไม่ชักช้า เมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็ให้ส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่อัยการต่อไป อย่างไรก็ตาม ตามระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการบริหารงานคดีพิเศษ พ.ศ. 2562 ข้อ 30 กล่าวคือ (1) คดีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดให้คณะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำการสืบสวนสอบสวนมีกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่ออกเลขสำนวนคดีพิเศษ (2) คดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ให้คณะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำการสืบสวนสอบสวนมีกำหนด 1 ปี นับแต่วันออกเลขสำนวนคดีพิเศษ (3) คดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำการสืบสวนสอบสวนให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา 3 เดือนนับแต่วันแรกที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเมื่อทำการสอบสวนเสร็จสิ้นภายในกำหนดแล้ว ให้หัวหน้าคณะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเสนอสำนวนการสอบสวนภายใน 15 วันนับแต่วันที่สอบสวนเสร็จสิ้นพร้อมความเห็นผ่านผู้บังคับบัญชาตามลำดับไปยังอัยการเพื่อพิจารณาและดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 ต่อไป (4) คดีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือถูกฝากขังไว้ในระหว่างการสอบสวนให้คณะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นก่อนวันครบกำหนดมัดฟ้องหรือฝากขังตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยให้หัวหน้าคณะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษรีบสรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นผ่านผู้บังคับบัญชาตามลำดับไปยังอัยการเพื่อพิจารณาก่อนวันครบกำหนดมัดฟ้องหรือฝากขังไม่น้อยกว่า 7 วัน (5) คดีที่ได้แจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาแล้ว แต่คณะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษไม่ได้ควบคุมผู้ต้องหาไว้ ให้คณะพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำการสืบสวนสอบสวนมีกำหนด 1 ปี นับแต่วันออกเลขสำนวนคดีพิเศษ

นอกจากนั้น ตามตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพองค์กร (ส่วนราชการ) ตามมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ประจำปีพ.ศ. 2564 ได้กำหนดเงื่อนไขระยะเวลาในการรับคดีพิเศษแต่ละกลุ่มไว้ตามรอบการประเมินที่ 1 และ 2 โดยได้แบ่งกลุ่มคดีพิเศษออกเป็น 3 กลุ่ม¹⁸ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีตัวชี้วัดในการกำหนดเงื่อนไขระยะเวลาในการรับคดีพิเศษกำหนดไว้ แต่ตัวชี้วัดดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นบทบัญญัติที่แน่นอนตายตัว เนื่องจากตัวชี้วัดจะเปลี่ยนไปตามที่กรมสอบสวนคดีพิเศษเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้น ในปีต่อไปตัวชี้วัดอาจเป็นเรื่องอื่น

แต่ในสหรัฐอเมริกาได้กำหนดระยะเวลาในการสอบสวนนั้นต้องดำเนินการให้เสร็จสมบูรณ์ภายใน 90 วัน หลังจากขั้นตอนแรกในการเริ่มกระบวนการสอบสวน โดยวันที่เป็นวันแรกของการเริ่ม

¹⁸ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, แผนปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 (กรุงเทพฯ: กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2564), 2.

กระบวนการสอบสวนไม่จำเป็นต้องเป็นวันเดียวกับวันแรกที่ได้รับข้อมูลในการกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิด การขยายเวลาในการสอบสวนสามารถขยายได้อีก 30 วัน โดยต้องได้รับการอนุญาตจากสำนักงานใหญ่ FBI ต้องทำเป็นคำร้องขอที่เป็นลายลักษณ์อักษร และต้องมีเหตุผลที่ร้องขอให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมรวมถึงการออกหมายจับ ซึ่งเหตุผลข้อมูลอาจเป็นกรณีที่ยังไม่พบหลักฐานที่บ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ของการกระทำความผิดอาญา¹⁹

ส่วนประเทศญี่ปุ่น หน่วยงาน Special Investigation Department (SID) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งเป็นแผนกหนึ่งในองค์กรอัยการเพื่อทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ เช่น คดีทุจริต คดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ของประเทศญี่ปุ่นนั้น ไม่มีกฎหมายพิเศษแยกไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น ในการพิจารณาเรื่องระยะเวลาการสอบสวนคดีที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน SID จึงต้องนำประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นมาบังคับใช้ กล่าวคือ พนักงานอัยการก็สามารถทำคำร้องต่อผู้พิพากษาเพื่อขอให้คุมขังผู้ต้องสงสัยไว้ 48 ชั่วโมงโดยนับเวลาหลังจากจับตัวผู้ต้องหาได้ โดยในระหว่าง 48 ชั่วโมง พนักงานอัยการสามารถดำเนินการสอบสวนผู้ต้องสงสัยในระยะสั้นได้ รวมถึงการตั้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องสงสัยได้ ส่วนผู้พิพากษามีอำนาจในการสั่งคุมขังเป็นเวลา 10 วัน ซึ่งในระหว่างเวลา 10 วัน พนักงานอัยการสามารถสอบสวนผู้ต้องสงสัยได้ทุกวัน และหากเวลาไม่เพียงพอก็สามารถขยายได้อีกไม่เกิน 10 วัน²⁰ จะเห็นได้ว่าระยะเวลาในการสอบสวนคดีพิเศษของหน่วยงาน SID มีระยะเวลาที่สั้นมาก ซึ่งหากมาพิจารณาในการสอบสวน คดีพิเศษต่างๆ เช่น คดีทุจริต คดีเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ หรือคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ระยะเวลาดังกล่าวอาจสั้นเกินไปจนทำให้การแสวงหาพยานหลักฐานในคดีประเภทนี้ที่มีการแสวงหาพยานหลักฐานได้ยากไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอได้

ดังนั้น การกำหนดระยะเวลาการสอบสวนคดีพิเศษในคดีแต่ละประเภทโดยอาจแบ่งตามประเภทคดีจึงมีความจำเป็นทั้งนี้เพื่อให้การสอบสวนคดีพิเศษเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม สอดคล้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช มาตรา 258 ที่บัญญัติให้ต้องมีการ

¹⁹ Office of the Attorney General Washington, D.C. 20530, "Attorney General's Guideline on General Crimes, Racketeering Enterprise Security/Terrorism Investigation," Accessed January 30, 2026, rp.fas.org/agency/doj/fbi/generalcrimea.htm.

²⁰ Article 204 of Code of Criminal Procedure.

กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

4.5 ประเด็นการบังคับใช้มาตรการพิเศษ

สืบเนื่องจากเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ก็เพื่อเป็นกฎหมายที่มุ่งปราบปรามการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมพิเศษ อันเป็นความผิดที่ยากในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน โดยมุ่งเน้นต่อการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยการใช้มาตรการพิเศษ ซึ่งเป็นมาตรการสืบสวนสอบสวนที่บัญญัติเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเป็นมาตรการทั่วไปในคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามหลักการของอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ ค.ศ. 2000 ข้อ 20 ที่กำหนดเทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษไว้ 3 มาตรการ ได้แก่ การสะกดรอยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การปฏิบัติการอำพราง และการจัดส่งภายใต้การควบคุม แต่อย่างไรก็ดีพบว่า มาตรการพิเศษของพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ที่กำหนดไว้เพียง 2 มาตรการ ได้แก่ มาตรการเข้าถึงข้อมูล (ดักฟัง) และมาตรการแฝงตัว และการจัดทำเอกสารหลักฐานที่ใช้ในการแฝงตัวจึงเห็นว่าพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ยังมีความไม่สอดคล้องกับหลักสากลตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ ค.ศ. 2000 ข้อ 20 ซึ่งได้กำหนดเทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษไว้ 3 มาตรการ ได้แก่ การสะกดรอยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Surveillance) การจัดส่งภายใต้การควบคุม (Controlled Delivery) การอำพรางหรือการปฏิบัติการลับ (Undercover Operations) โดยการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษตามอนุสัญญานี้ ได้บัญญัติให้รัฐภาคีเป็นผู้พิจารณาดำเนินการให้มีการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษที่เหมาะสมโดยออกเป็นกฎหมายภายในในรัฐของตนที่อนุญาตให้สามารถใช้มาตรการการสืบสวนสอบสวนพิเศษเป็นเครื่องมือในการสืบสวนสอบสวนคดีที่เกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ส่วนในระดับระหว่างประเทศอาจทำเป็นข้อตกลงระหว่างกันในรูปแบบทวิภาคีหรือพหุภาคีก็ได้²¹

²¹ วรณวิภา เมืองถ้ำ, “หน่วยที่ 11 การสืบสวนสอบสวนคดีองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา 41719 กฎหมายกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศและข้ามชาติที่สำคัญ,” นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2563, 11-8 – 11-11.

ปัญหาในการบังคับใช้มาตรการพิเศษเพื่อปราบปรามอาชญากรรมพิเศษที่กระทำในลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม หรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นองค์กรอาชญากรรม ได้แก่ การสืบสวนสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิด โดยเฉพาะผู้บงการหรือหัวหน้าองค์กรอาชญากรรม ทั้งนี้ มาตรการสืบสวนสอบสวนเท่าที่มีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรการพิเศษ หรือเทคนิคในการสืบสวนที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพเพิ่มเติม โดยเฉพาะในคดีพิเศษตามความผิดท้ายพระราชบัญญัติซึ่งปัจจุบันมีทั้งสิ้น 41 ฉบับ ซึ่งเป็นคดีที่มีความร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นคดีที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การบังคับใช้มาตรการพิเศษมีปัญหาหลายประการ อาทิ ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลตาม มาตรา 25 ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีข้อมูล ทั้งสำนักงาน ปปง. และหน่วยงานเอกชนที่เป็นผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการดักจับข้อมูลหรือเข้าถึงข้อมูลไม่ทันสมัยและไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลในระบบออนไลน์ได้ ส่วนมาตรการแฝงตัวตามมาตรา 27 ในทางปฏิบัติไม่มีการใช้มาตรการดังกล่าว เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำเอกสารหลักฐานในการแฝงตัวอย่างมาก หน่วยงานที่ได้รับการร้องขอจาก กรมสอบสวนคดีพิเศษต่างปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือ โดยอ้างกฎหมายภายในหน่วยงานตน ซึ่งเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเช่นเดียวกัน ปัญหาดังกล่าวเกิดจากกฎหมายขาดสภาพบังคับที่สมบูรณ์ เพราะไม่มีบทบัญญัติที่มีผลให้หน่วยงานที่ได้รับการร้องขอให้ความร่วมมือ และขาดความชัดเจนของถ้อยคำที่จะให้ใช้บังคับกับหน่วยงานอื่น อีกทั้งยังขาดมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจากความรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา

ดังนั้น การเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้มาตรการพิเศษ เช่น การสะกดรอยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การจัดส่งภายใต้การควบคุม ในพระราชบัญญัติกรมสอบสวนคดีพิเศษจึงมีความจำเป็นเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการแสวงหาพยานหลักฐานแก่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษในคดีที่มีลักษณะซับซ้อนและแสวงหาพยานหลักฐานได้ยาก

4.6 ประเด็นเกี่ยวกับมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สินและของกลางในคดีพิเศษ

แนวคิดการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดนั้น อาจจะแบ่งเป็น 3 ระบบใหญ่ๆ กล่าวคือ การริบทรัพย์สินแบบเฉพาะเจาะจงกับทรัพย์สินที่ได้มาหรือได้ใช้ในการกระทำความผิด (Property-

Base Confiscation or Forfeiture System) การริบทรัพย์สินอีกระบบหนึ่ง ที่เรียกว่าการริบทรัพย์สินแบบไม่มีการเจาะจงกับตัวทรัพย์สินที่เรียกว่า การริบทรัพย์สินตามมูลค่าหรือตามผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับจากการกระทำความผิด (Value-based, or Benefit Confiscation System) และระบบผสมผสาน (Combinations System)²²

สำหรับแนวคิดมาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่งที่จะนำมาใช้ในแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษนั้น วามหลักว่าการริบทรัพย์สินที่ไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาลงโทษผู้หนึ่งผู้ใด หรือ Non-Conviction Based Asset Forfeiture (NCBF) การฟ้องขอให้ริบทรัพย์สินทางแพ่งโดยนัยนี้ จึงไม่ใช่การฟ้องเพื่อให้มีคำพิพากษาที่มีผลกระทบต่อตัวบุคคลในฐานะปัจเจกชนโดยตรงไม่ว่าจะทางอาญาหรือทางแพ่ง แต่จะมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินแทน โดยไม่มีการพิพากษาว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด แต่จะพิพากษาเอากับตัวทรัพย์สินที่ถูกฟ้องให้ริบ โดยเจ้าของทรัพย์สินมีหน้าที่จะต้องพิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาชอบด้วยกฎหมายอย่างไร การฟ้องร้องทางแพ่งจึงเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้กับเจ้าของทรัพย์สินในการพิสูจน์ถึงที่มาของทรัพย์สินนั้น คู่กรณีในการฟ้องร้องแบบนี้ จึงอาจจะเป็นรัฐฝ่ายหนึ่ง กับทรัพย์สินที่ถูกฟ้องขอให้ริบอีกฝ่ายหนึ่ง ปัญหาที่สำคัญของการฟ้องเพื่อริบทรัพย์สินทางแพ่งที่เป็นที่โต้แย้งทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน คือ มาตรฐานการพิสูจน์ที่ต่ำกว่าในคดีอาญา รวมถึงบางประเทศยังผลักภาระการพิสูจน์ถึงความชอบในความมีอยู่ของทรัพย์สินนั้นไปยังฝ่ายที่ถูกฟ้องร้องด้วย ซึ่งการฟ้องริบทรัพย์สินทางแพ่งสามารถช่วยแก้ไขปัญหาก็จะเกิดขึ้นในการฟ้องร้องเพื่อริบทรัพย์สินในทางอาญาหลายประการ เช่น ในกรณีผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายทำให้คดีอาญาระงับลง หรือผู้กระทำความผิดหลบหนีพร้อมกับนำทรัพย์สินติดตัวไปด้วย บางกรณีผู้กระทำความผิดได้รับความคุ้มครองกันทางการฟ้องร้องคดีอาญา หรือกรณีที่ไม่มีพยานหลักฐานดำเนินคดีอาญาได้ หรือกรณีการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีอาญาถูกขัดขวางหรือมีการทุจริตโดยเจ้าหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนหรือฟ้องร้องคดีอาญา หรือกรณีที่ผู้ต้องหาหลบหนีอยู่ต่างประเทศ และการร้องขอส่งผู้ร้ายข้ามแดนกระทำไม่ได้ด้วยปัญหาทางกฎหมายหรือการจัดการอื่น ๆ หรือการปฏิเสธไม่ส่งผู้ร้ายข้ามแดน หรือกรณีที่การฟ้องร้องคดีแต่ท้ายที่สุดศาลพิพากษายกฟ้อง การนำการฟ้องร้องริบทรัพย์สินทางแพ่งหากไม่ได้ถูกห้ามไว้โดยกฎหมาย ก็อาจจะนำมาใช้เพื่อให้สามารถริบทรัพย์สินผู้กระทำความผิดได้

²² Impact Study on Civil Forfeiture, Project on Criminal Assets Recovery in Serbia ,ld at 11. อ้างใน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), “รายงานวิจัยสมบูรณ์ “โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทำการศึกษาวิชาการนำหลักการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน (Asset Sharing) มาใช้ในคดียาเสพติดของประเทศไทย”, ” 2559, 17-19.

ทั้งนี้ เพื่อมิให้ทรัพย์สินนั้นถูกใช้โดยกลุ่มผู้กระทำความผิดหรือทายาทต่อไป กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่ง จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำจัดการได้รับสิทธิประโยชน์จากการกระทำความผิดนั่นเอง การฟ้องริบทรัพย์สินทางแพ่ง จึงเป็นการฟ้องร้องโดยมีวัตถุหรือทรัพย์สินเป็นสำคัญ การริบทรัพย์สินทางแพ่งนี้ จึงเป็นเครื่องมือที่ทรงพลานุภาพในการต่อสู้กับอาชญากรรมหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นคอร์รัปชัน อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และอาชญากรรมข้ามชาติได้เป็นอย่างดี²³

4.7 ประเด็นการจัดตั้งกองทุนคดีพิเศษ

กฎหมายของสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกองทุนคือ The Comprehensive Crime Control Act 1984 ซึ่งมีการจัดตั้งกองทุนที่เรียกว่า กองทุนริบทรัพย์สินกระทรวงยุติธรรม (Department of Justice Asset Forfeiture Fund) ซึ่งกองทุนริบทรัพย์สินกระทรวงยุติธรรมมีวัตถุประสงค์ในการป้องกัน และลดปริมาณอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยการใช้มาตรการริบทรัพย์สินทั้งทางแพ่งและอาญาในการลงโทษ ทั้งนี้ กองทุนริบทรัพย์สินกระทรวงยุติธรรมได้รับเงินหรือทรัพย์สินมาจากการริบทรัพย์สินจากหน่วยงานที่อยู่ภายใต้อำนาจของกระทรวงยุติธรรม และผู้ที่มิอำนาจในการบริหารจัดการกองทุนริบทรัพย์สินกระทรวงยุติธรรม คือ อัยการสูงสุด เป็นผู้กำหนดนโยบาย และใช้ดุลพินิจในการบริหารกองทุน โดยการนำเงินหรือทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ต่างๆ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้²⁴ ส่วนกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลียที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกองทุน คือ Proceeds of Crime Act 2002 ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้ จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกองทุนริบทรัพย์สิน (Confiscated Assets Account) ซึ่งจะมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการริบทรัพย์สินทางอาญาที่เรียกว่า The Criminal Assets Confiscation Taskforce หรือ CACT ซึ่งจะดำเนินการในการระบุและติดตามทรัพย์สินทางอาญา โดยมีหน่วยงาน Australian Federal Police (AFP) เป็นผู้ดำเนินการ อีกทั้งมีหน่วยงาน Australian Crime Commission (ACC) และหน่วยงาน Australian Taxation Office (ATO) ร่วมดำเนินการในการริบทรัพย์สินเข้ากองทุน โดยกองทุนนี้มีวัตถุประสงค์ อยู่ 4 ประการ กล่าวคือ เพื่อการนำเงินหรือทรัพย์สินที่ริบมาเป็นค่าใช้จ่ายในการป้องกันอาชญากรรม ค่าใช้จ่ายสำหรับการบังคับใช้กฎหมาย ค่าใช้จ่ายสำหรับการฟื้นฟูผู้ติด

²³ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.), รายงานวิจัยสมบูรณ์ “โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทำการศึกษาวิจัยการนำหลักการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน (Asset Sharing) มาใช้ในคดียาเสพติดของประเทศไทย,” 2559, 31-32.

²⁴ ญัตติพรช ญาณวารี, “พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547: ศึกษากรณีการจัดตั้งกองทุนเพื่อป้องกันและสอบสวนคดีพิเศษ,” วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557, หน้า 69.

ยาเสพติด และเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับมาตรการเบี่ยงเบนโทษของการเบี่ยงเบนผู้ที่เกี่ยวข้องจากการใช้ยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก²⁵

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ การรับคำร้องทุกข์ คำร้องขอการกำหนดระยะเวลาในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ การแสวงหาพยานหลักฐานโดยการใช้มาตรการพิเศษ อันได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การแฝงตัว การเคลื่อนย้ายภายใต้การควบคุม และการสกดรอยด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การกันตัวจำเลยหรือผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นพยาน มาตรการดำเนินการกับทรัพย์สิน และการตั้งกองทุนคดีพิเศษ จะทำให้อำนาจสืบสวนสอบสวนคดีของเจ้าหน้าที่คดีพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีพิเศษซึ่งมีลักษณะที่มีรูปแบบอาชญากรรมกระทำความผิดที่มีความซับซ้อน หรือเป็นคดีที่มีปริมาณผู้เสียหายจำนวนมาก หรือมีเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดจำนวนมาก หรือการกระทำความผิดอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ หรือคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งยากแก่การแสวงหาพยานหลักฐานสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ย่อมส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและประเทศชาติ อีกทั้งการกำหนดระยะเวลาในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษยังส่งผลดีต่อประชาชนในการเป็นหลักประกันที่ทำให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นสอดคล้องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258

5.2 ข้อเสนอแนะ

เสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษโดยการร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ (ฉบับที่ ..) พ.ศ.

- 1) ประเด็นเรื่องโครงสร้างองค์กร

²⁵ เรื่องเดียวกัน, 83.

เมื่อกรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการป้องกัน การปราบปราม การสืบสวนและการสอบสวนคดีความผิดทางอาญาที่ต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนโดยใช้วิธีการพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ โดยภารกิจหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นมีความสำคัญในระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อความเชื่อมั่นขององค์กรระหว่างประเทศและมีขอบข่ายภารกิจที่กว้างขวางเนื่องจากมีความผิดคดีพิเศษตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เป็นจำนวนมาก ดังนั้น ในการขับเคลื่อนภารกิจของกรมสอบสวนคดีพิเศษ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเป็นอิสระในการทำงาน จึงมีความเห็นว่าควรเสนอให้มีการกำหนดให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ เป็นส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีซึ่งมีฐานะเป็นหัวหน้ารัฐบาลมีอำนาจหน้าที่กำกับโดยทั่วไปซึ่งการบริหารราชการแผ่นดิน และบังคับบัญชาข้าราชการฝ่ายบริหารทุกตำแหน่งซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรม จะทำให้การขับเคลื่อนภารกิจของกรมสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานของรัฐไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

2) ประเด็นเกี่ยวกับการรับคำร้องทุกข์

ควรกำหนดเพิ่มเติมให้เกิดความชัดเจนในลำดับพระราชบัญญัติว่าให้กรมสอบสวนคดีพิเศษรับ คำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในความผิดอาญาที่เป็นคดีพิเศษแล้วเท่านั้น และในกรณีที่การร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนนั้น ดำเนินการรับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ ดำเนินการสืบสวนสอบสวนและดำเนินการอื่นตามอำนาจหน้าที่จนกว่าจะมีการส่งมอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษต่อไป แต่ถ้าหากมีประชาชนมาติดต่อร้องทุกข์หรือกล่าวโทษที่กรมสอบสวนคดีพิเศษ ก็กำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นคำร้องขอของประชาชนและหน่วยงานที่ร้องขอเข้ามา พร้อมทั้งแจ้งว่า การร้องขอดังกล่าวไม่ใช่เป็นการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในคดีอาญา และหากคดีนั้นเป็นคดีความผิดต่อส่วนอื่นก็ให้ประชาชนรับไปดำเนินการร้องทุกข์สถานีตำรวจ และหากภายหลังกรมสอบสวนคดีพิเศษพิจารณาแล้วว่าคำร้องขอนั้นไม่ใช่คดีพิเศษ ก็ให้ดำเนินการประสานและส่งเรื่องไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการสอบสวนต่อไป

แล้วเมื่อมีการแก้ไขพระราชบัญญัติแล้ว ก็ไปดำเนินการแก้ไขข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในคดีพิเศษระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. 2547 และระเบียบกองบริหารคดีพิเศษว่าด้วยการจัดการเรื่องราวร้องทุกข์ พ.ศ. 2560 ให้สอดคล้องต้องกันต่อไป

และควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 23 ในการตัดคำว่า “คดีพิเศษ” ออกเพื่อให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนในคดีที่มีอำนาจภายใต้พระราชบัญญัติ ในความผิดที่มีการรับเป็นคดีพิเศษ และโดยการเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ในการใช้อำนาจสืบสวนตามมาตรา 23/1 ในกรณีที่ความผิดอาญานั้นยังไม่ได้เป็นคดีพิเศษ เพียงแต่มีกรณีสงสัยว่าความผิดดังกล่าวจะเป็นคดีพิเศษ ก็ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและมีสถานะเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3) ประเด็นเกี่ยวกับอำนาจในการค้น

ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 24 วรรคหนึ่ง (1) และ (2) โดยตัดคำว่า “คดีพิเศษ” ออก เพื่อให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่โดยเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้น เมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่า มีบุคคลที่มีเหตุสงสัยว่ากระทำความผิดหลบซ่อนอยู่ และเพื่อให้ในกรณีที่มิเหตุอันควรสงสัยว่าคดีความผิดอาญาใดเป็นคดีพิเศษ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษสามารถใช้อำนาจตามมาตรา 24 วรรคหนึ่ง (1) ไปใช้ในการสืบสวนตามมาตรา 23/1

4) ประเด็นเกี่ยวกับระยะเวลาการสอบสวนคดีพิเศษ

ควรเสนอร่างกฎหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาเวลาสอบสวนในสอบสวนคดีของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งคดีที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนเป็นคดีที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมพิเศษ คดีเกี่ยวกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม คดีเกี่ยวกับภาษีอากร คดีเกี่ยวกับแชร์ลูกโซ่ คดีแก๊งคอลเซ็นเตอร์ หรือคดีค้ายาเสพติด เป็นต้น ดังนั้น จึงสมควรที่จะต้องมีการกำหนดระยะเวลาในการสอบสวนคดีพิเศษไว้โดยเฉพาะโดยพิจารณาจากลักษณะ สภาพ หรือประเภทคดี และถึงแม้ว่าจะได้มีการกำหนดระยะเวลาการสอบสวนคดีพิเศษตามตัวชี้วัดการประเมินประสิทธิภาพองค์กร (ส่วนราชการ) ตามมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ประจำปีพ.ศ. 2564 ไว้แล้วก็ตาม แต่ตัวชี้วัดอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปในปีอื่นๆ ได้ โดยอาจจะเป็นการทำตัวชี้วัดในประเด็นอื่นๆ ดังนั้น การบัญญัติบทบัญญัติเกี่ยวกับระยะเวลาการสอบสวนคดีพิเศษเพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติ

กรมสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ให้ชัดเจนจึงเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งซึ่งร่างมาตรานี้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคดีพิเศษในการกำหนดระยะเวลาการสอบสวน โดยพิจารณาจากลักษณะ สภาพ หรือประเภทคดี รวมทั้งปริมาณงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ

5) ประเด็นเกี่ยวกับการบังคับใช้มาตรการพิเศษ

เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการพิเศษของพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ที่กำหนดไว้เพียง 2 มาตรการ ได้แก่ มาตรการเข้าถึงข้อมูล (ดักฟัง) และมาตรการแฝงตัว และการจัดทำเอกสารหลักฐานที่ใช้ในการแฝงตัว จึงควรกำหนดให้สอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ที่กำหนดเทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษไว้ 3 มาตรการ ได้แก่ การสะกดรอยโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การปฏิบัติการอำพราง และการจัดส่งภายใต้การควบคุม

6) ประเด็นเกี่ยวกับมาตรการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ควรเสนอให้มีการเพิ่มหมวด 3/1 เกี่ยวกับมาตรการดำเนินการกับทรัพย์สิน (มาตรา 34/1 ถึงมาตรา 34/14) โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ให้มีคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคดีพิเศษ (มาตรา 34/1)

(2) กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคดีพิเศษ

(มาตรา 34/2)

(3) กำหนดองค์ประชุมและออกเสียงในที่ประชุม (มาตรา 34/3)

(4) กำหนดรายละเอียดในการตรวจสอบทรัพย์สิน (มาตรา 34/4 ถึงมาตรา 34/6)

(5) การเก็บรักษาทรัพย์สิน (มาตรา 34/7)

(6) การดำเนินการเกี่ยวกับการพิจารณา สั่งตรวจสอบ ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน (มาตรา 34/8 ถึงมาตรา 34/11)

(7) การขอคืนทรัพย์สิน (มาตรา 34/12)

(8) กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการออกคำสั่งของศาลและพนักงานอัยการเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน (มาตรา 34/13 – 34/14)

7) ประเด็นเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนคดีพิเศษ

เสนอให้มีการจัดตั้งเสนอให้จัดตั้ง “กองทุนคดีพิเศษ” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประโยชน์ในการป้องกัน การปราบปราม การสืบสวนและการสอบสวนคดีความผิดทางอาญาที่ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติสอบสวนคดีพิเศษ เป็นทุนหมุนเวียนที่จัดตั้งขึ้นในหน่วยงานของรัฐ จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมาย โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีและกฎหมายเฉพาะและจะต้องดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติการบริหารทุนหมุนเวียน พ.ศ. 2558

References

- กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม. *คู่มือการปฏิบัติงานสืบสวนสอบสวนตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2548.
- กองนโยบายและยุทธศาสตร์ กรมสอบสวนคดีพิเศษ. “แผนการจัดการผลกระทบทางลบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคมอันเป็นผลมาจากการดำเนินการของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565.” สืบค้นวันที่ 30 มกราคม 2569.
- <https://www.dsi.go.th/Upload/5bd82d8dd8ea78b961711eeaa5240f2c.pdf>.
- ชยาธร เฉียบแหลม. “บทบาทการค้นหาคำความจริงในคดีอาญาของศาลไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ.” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 51, ฉ.2 (มิถุนายน 2565)
- ชยาธร เฉียบแหลม. “หลัก in dubio pro reo ในคดีอาญาระบบไต่สวน.” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 49, ฉ. 3 (กันยายน 2563).
- ณัฐพรช ญาณวารี. “พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547: ศึกษากรณีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการป้องกันและสอบสวนคดีพิเศษ.” *วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2557.
- ถวิล โอทอง. “พนักงานฝ่ายปกครองกับการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานฝ่ายปกครองในสังกัดกระทรวงมหาดไทย.” *ดุสิตนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 2564.
- ปรามิทธิ์ ปุ่มปาน. “การสอบสวนนอกราชอาณาจักร กรณีศึกษาตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547.” *การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.
- พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547.
- วัชรรา ไชยสาร และคณะ. “รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ การศึกษาลักษณะ รูปแบบ และความคุ้มค่าของการดำเนินคดีพิเศษ.” กรุงเทพฯ: กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม. 2561.
- วีรพันธ์ สีเหมือนทอง. “บทบาทและอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ.” *การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*, 2562.

วรรณวิภา เมืองถ้ำ. “รายงานการวิจัยเรื่องการใช้มาตรการพิเศษในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดีเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ: ศึกษาเฉพาะคดีคัมพูชา.” นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2562.

วรรณวิภา เมืองถ้ำ. “หน่วยที่ 11 การสืบสวนสอบสวนคดีองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา 41719 กฎหมายกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศและข้ามชาติที่สำคัญ.” นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2563.

สุพัตรา แผนวิชิต. “โครงการศึกษาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมมาตรการพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ.” กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2564.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). “รายงานวิจัยสมบูรณ์ “โครงการจ้างที่ปรึกษาเพื่อทำการศึกษาวิเคราะห์การนำหลักการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์สิน (Asset Sharing) มาใช้ในคดียาเสพติดของประเทศไทย.” 2559.

สำนักงานอัยการสูงสุด. “โครงการวิจัยการนำระบบได้ส่วนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาศึกษาเปรียบเทียบนานาประเทศ.” กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด, 2557.

สำนักพัฒนาและสนับสนุนคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ. “การสำรวจความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่อผลงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประจำปี 2558.” สืบค้นวันที่ 30 มกราคม 2569, [https://www.dsi.go.th/Files/20160301/F20160301100247-การสำรวจความเชื่อมั่น%20\(รวมเล่ม\).pdf](https://www.dsi.go.th/Files/20160301/F20160301100247-การสำรวจความเชื่อมั่น%20(รวมเล่ม).pdf).

Office of the Attorney General Washington, D.C. 20530. “Attorney General’s Guideline on General Crimes, Racketeering Enterprise Security/Terrorism Investigation.” Accessed January 30, 2026. rp.fas.org/agency/doj/fbi/generalcrimea.htm.